

Naratívne vety

V rámci svojej diskusie o možnostiach a povahe poznania v histórii Arthur Danto hovorí o tzv. naratívnych vetách. Sú to vety, ktoré dávajú do vzťahu minimálne dve rôzne udalosti a v podstate opisujú časovo skoršiu z perspektívy časovo neskoršej. Napr. vo vetách „V roku 1711 sa narodil autor *Skúmania ľudského rozumu*“ a „V roku 1928 sa narodil nositeľ Nobelovej ceny za literatúru pre rok 1982“ sa opisuje narodenie konkrétnych ľudí. Avšak robí sa to z perspektívy, ktorá nebola dostupná svedkovi daných udalostí. Priamy účastník pôrodu D. Huma, resp. G. G. Márqueza jednoducho nevedel, že prvý napíše *Skúmanie ľudského rozumu* a druhý dostane Nobelovu cenu. Preto v tom čase nemohol narodenie opísať daným spôsobom. Uvedené vety preto mohli byť napísané až oveľa neskôr, keď došlo k vydaniu danej knihy a udeleniu Nobelovej ceny za literatúru pre rok 1982. Podľa Danta sú naratívne vety dôležité, pretože sa ich prostredníctvom do historických prác dostáva historický význam. Práve vďaka tomu, že historici prepoja skoršiu udalosť s vybranou neskoršou udalosťou, ponúknu čitateľovi, ako ju treba vnímať, aký význam jej treba pripísať.

1 Ideálna Kronika

2 Naratívne vety

Literatúra

Súvisiace heslá

1 Ideálna Kronika

V knihe *Analytická filozofia histórie* sa Danto zamýšľa nad možnosťami poznania minulosti. Zvažuje i výhradu autorov, podľa ktorých je problémom skutočnosť, že historici skoro nikdy nie sú priamymi svedkami opisovaných udalostí. Je to však naozaj tak, že ideálom historickej práce by bolo, keby historici dokázali bezprostredne pozorovať javy, o ktorých píše vo svojich dielach. Túto možnosť Danto analyzuje v rámci myšlienkového experimentu o Ideálnej Kronike a Ideálnom Kronikárovi (Danto 1985a, kap. VIII; slovenský preklad Danto 1985b).

Podľa Danta si máme predstaviť Ideálneho Kronikára, ktorý je dokonalým svedkom udalostí, ktoré sa práve dejú a všetky svoje pozorovania zapisuje do tzv. Ideálnej Kroniky (I. K.). Akonáhle sa čokoľvek a kdekoľvek vo svete udeje, takýto kronikár to postrehne a zaznačí. Avšak všetko to robí z perspektívy *svedka*, t. j. z pozície osoby, ktorá daný jav priamo vníma. Takto postupne píše svoju kroniku a tá sa stáva kompletným záznamom celých dejín z perspektívy svedka. Je zrejmé, že I. K. je v praxi nerealizovateľná. Keby sme ju však predsa len dokázali zostaviť, bola by vzorom pre prácu historikov? Prípadne, mali by sa historici snažiť o to, aby sa čo najviac priblížili Ideálnej Kronike?

Danto sa domnieva, že I. K. v skutočnosti vôbec nie je ideálom historickej práce. Prečo? Podľa neho je totiž takýto záznam minulého významne limitovaný. Obmedzuje sa iba na perspektívu svedka. Všetky javy zachytáva iba z pozície súčasníka danej udalosti, a preto nedokáže dať dôležité udalosti do vzájomných vzťahov. Nedokáže napr. opísať príčinu z perspektívy účinku, t. j. z pohľadu toho, k čomu viedla. Ved' predsa pri výskyte udalosti-príčiny ešte nepoznáme účinky, a teda svedok udalosti-príčiny ju musí vnímať iba z dost' obmedzenej perspektívy. Ideálny Kronikár dokáže opísať udalosť-príčinu, ale nedokáže ju dať do vzťahu s jej účinkami. Dokáže napr. zachytiť, že 28. júna 1914 Gavriilo Princip vystrelil na Františka Ferdinanda. Nedokáže však zachytiť, k čomu to viedlo. Nemôže totiž udalosť, ktorej bol svedkom, prepojiť s neskoršou udalosťou (vypuknutie vojny). Perspektíva svedka je teda významne limitovaná a nemôže byť vzorom pre prácu historika.

2 Naratívne vety

Danto teda nepovažuje I. K. za vzor historickej práce a dokladá to i na naratívnych vetách (narrative sentences). Tie sú totiž podľa neho neodmysliteľnou súčasťou historických diel. Avšak z I. K. sú z princípu vylúčené. Práve preto by sa historici ani nemali usilovať o napísanie I. K.

Zjednodušene povedané, naratívne vety opisujú skoršiu udalosť, no pritom sa odvolávajú i na neskoršie javy, o ktorých sa v dobe výskytu skoršej udalosti nevedelo. Danto uvádza: „Ich najvšeobecnejšou črtou je to, že referujú na najmenej dve časovo oddelené udalosti, avšak *opisujú* iba (sú iba *o*) najskoršiu udalosť, na ktorú referujú“ (Danto 1985a, 143). Neskôr svoje slová spresňuje. Naratívne vety musia spĺňať nasledovné tri podmienky: a) referujú (minimálne) na dve časovo oddelené udalosti, b) opisujú časovo skoršiu udalosť a c) ich pravdivosť je podmienená výskytom oboch udalostí (Danto 1985a, 164 – 165). Ako príklad Danto uvádza vetu „Tridsaťročná vojna sa začala v roku 1618“. a) V tejto vete sa odkazuje na začiatok, ale i na koniec vojny. Pomocou označenia „tridsaťročná“ sa totiž naznačuje, že daná vojna skončila v roku 1648. b) Hoci sa vo vete referuje na začiatok i koniec vojny, predmetom opisu je skoršia udalosť. c) Pravdivosť vety je navyše podmienená výskytom neskoršej udalosti. V roku 1618 totiž ešte vôbec nebolo jasné, koľko bude vojna trvať. Takže až po jej skončení, v roku 1648, bolo možné povedať, že ide o pravdivú vetu.

Je zrejmé, že veta „Tridsaťročná vojna sa začala v roku 1618“ by nemohla byť súčasťou Ideálnej Kroniky. Svedok vypuknutia vojny by nanajvýš mohol zaznamenať, že sa nejaká vojna práve začala. (I keď i to je otázne. Nakoľko je možné byť svedkom začiatku vojny? Skutočnosť, že nejaká potýčka či incident vedie k vojne sa tiež môže ukázať až neskôr.) Rozhodne však nemohol zapísať, že sa začala *tridsaťročná* vojna. Informácia o trvaní vojny sa stala známou až po jej ukončení.

Danto upozorňuje, že naratívne vety sú bežnou a dôležitou súčasťou historických prác. Historici totiž často hovoria o začiatku tridsaťročnej, storočnej či svetovej vojny (to, že ide o svetovú svojnu, tiež nebolo známe pri jej vypuknutí) alebo hovoria o narodení autora nejakej knihy, nositeľa Nobelovej ceny, budúceho prezidenta či hudobného génia a pod. Prečo sú však takéto vety dôležité? Nebolo by možné zbaviť sa ich? Danto tvrdí, že i prostredníctvom takýchto viet sa do prác historikov dostáva historický význam. V naratívnych vetách sa skoršie udalosti predstavujú vo svetle toho, čo nasledovalo neskôr. Práve neskoršie dianie pritom dodáva význam tomu predchádzajúcemu; ukazuje napr. dôležitosť či dôsledky časovo skoršieho. Preto sú naratívne vety tak dôležitou súčasťou historických prác.

Danto nám svojou diskusiou o naratívnych vetách pripomína aj to, že každá udalosť musí byť opísaná nejakým spôsobom, t. j. musí figurovať „under description“ (napr. skoršia udalosť sa opíše z hľadiska neskoršej). V istom zmysle tak poukazuje na dôležitú úlohu „jazykového spracovania“ v histórii, ktorému sa ďalej venujú takí filozofi histórie ako L. Mink, H. White, F. Ankersmit či P. Roth.

Literatúra

Ankersmit, F. (2007): Danto's Philosophy of History in Retrospective. In: Danto, A. C.: *Narration and Knowledge*. New York: Columbia University Press, 2007, 364 – 393.

Danto, A. C. (1985a): *Narration and Knowledge*. New York: Columbia University Press.

Danto, A. C. (1985b): Naratívne vety. In: Kožiak, R., Šuch, J., Zelenák, E. (eds.): *Kapitoly zo súčasnej filozofie dejín*. Bratislava: Chronos, 2009, 98 – 133.

Day, M. (2008): Our Relations with the Past. *Philosophia* 36, 417 – 427.

Goehrová, L. (2007): *Afterwords: An Introduction to Arthur Danto's Narration and Knowledge* (including his *Analytical Philosophy of History*). In: Danto, A. C.: *Narration and Knowledge*. New York: Columbia University Press, 2007, xix – lvii.

Súvisiace heslá

Arthur C. Danto, historická reprezentácia, narativizmus

Eugen Zelenák (Filozofická fakulta, Katolícka univerzita v Ružomberku)
eugen.zelenak@ku.sk

zverejnené 28. 11. 2013